

Věci se dějí, jak se dějí. Někdy si najdou svoji přirozenou cestu, aniž o to kdo z lidí úporně a křečovitě usiluje... „Stačí“ mít vizi, představu, kam chceme dojít.

CHROMÝ JELEN

**Rozhovor s Radkem Banýrem a Josefem Porschem
o novém vydání knihy Chromý jelen**

Text: IRENA ŽALOUDKOVÁ, Iří

*V říjnu tohoto roku vydalo nakladatelství Květy života mimořádnou knihu *Chromý jelen*, která vznikla v polovině 70. let jako přepis autentických vzpomínek siouxského medicinmana. Kniha vychází v aktualizovaném překladu Josefa Porsche – Ablákelou a je doplněná o úžasné ilustrace Lukáše Junka – Oglé Yámni.*

Věci se dějí, jak se dějí. Někdy si najdou svoji přirozenou cestu, aniž o to kdo z lidí úporně a křečovitě usiluje... „Stačí“ mít vizi, představu, kam chceme dojít.

Moje první otázka směřuje na majitele nakladatelství Květy života Radka Banýra.

Radku, jak ses potkal s Ablákelou? A jak vznikl impuls, že knihu vydáš?

Neměl jsem žádný konkrétní velký ani malý důvod, proč bych měl hledat právě tuhle knihu. Baví mě o tom říci pouze to, že podobně, jako si *Chromý jelen* našel svého novináře a přítele Richarda Erdoese, s nímž napsal svoji knihu, si kniha našla zase mě. A stalo se to asi takto:

Jednoho dne mi můj známý, který provozuje antikvariát, poslal zprávu, že má knihu, která by se mi mohla líbit, a že se mám rozhodnout rychle, protože je o ni velký zájem. Stála tisíc pět set korun. Váhal jsem jenom malou chvíli, než jsem Vaškovi napsal, že si ji vezmu.

To bylo jaro roku 2021, a když jsme společně s mojí přítelkyní přesně na prvního května přečetli první kapitolu, sedl jsem si za stůl a přihlásil

jsem se na svůj první vision quest. O tradičním čtyřdenním vision questu už jsem nějaký ten rok věděl, ale doposud jsem měl k této medicíně velký respekt. Nyní jsem věděl, že teď je ten správný čas.

Když jsem jej absolvoval a společně s mojí Verčou jsme knihu dočetli, bylo mi jasné, že tuhle knihu potřebuji vydat. V červnu téhož roku jsem poprvé mluvil s Ablákelou a na podzim jsem měl dohodnutá práva na druhé české vydání *Chromého jelena*. Nevím proč, ale knihu nechtěl nikdo vydat.

Ablákela mi pomohl nalézt českého malíře, rodáka ze Smíchova Oglé Yámni Lukáše Junka – „indiána“ tělem i duší. Brzy jsme se dohodli, že ke knize, kterou znal a má ji rád, vytvoří ilustrace. Při našem prvním společném setkání se nám Oglé svěřil, že asi tak před rokem při čtení *Chromého jelena* prudce zatoužil právě tuhle knihu jednou ilustrovat.

Pro mě poté nastal čas trpělivé práce na přípravě knihy – ilustrace, aktualizace textů, korektury, sazba a předtisková úprava, výběr tiskárny a knihařství. Vše běželo tak nějak samo a já pozoroval, jak se „to děje“ a děkoval Velkému Duchu, Chromému jelenovi i sobě, že neztrácím trpělivost a získávám i potřebné zdroje, abych svoji vizi naplnil.

Mezitím se mi podařilo českým „indiánům“, woodcrafterům a dalším příznivcům udělat radost v podobě nástěnného kalendáře *Indiánská stezka na rok 2023* s Oglého ilustracemi a s vybranými texty z připravované knihy. Tematicky podobný kalendář jsme připravili také pro rok 2024. Ten, společně s vydanou knihou, bude nejkrásnějším

← *Chromý jelen (1903–1976); lakotský Tháhča Hušté, také známý jako John Fire Lame Deer, byl indiánský svatý muž a šaman z kmene Lakotů. Foto: Yale University Library. Richard Erdoes Papers. Yale Collection of Western Americana, Beinecke Rare Book and Manuscript Library.*

VOLÁNÍ

Vždy, když tuším, kam mě srdce volá, jaká je to vize (jakkoli mlhavá), věci se spojují, aby se udála. Jako třeba teď: jsem zároveň ve školství a zároveň zakládám svou terapeutickou praxi. A říkám si: neměl bych se naučit ještě tohle nebo tamto? Ale volá mě to a říká: nečekej, konej.

naplněním mojí vize sdílet moudrou, veselou, a hlavně srozumitelně člověčí medicínu porozumění Chromého jelena a Richarda Erdoese. Jsem vděčný, že společně s muži a ženami, kteří se na přípravě knihy podíleli, jsem se mohl stát součástí příběhu siouxského medicinmana Chromého jelena.

Po těchto krásných úvodních slovech nastal čas přizvat k rozhovoru i překladatele. Ablákelo, chtěl bys k tomu něco dodat?

Já jsem stejně jako před mnoha lety opravdu rád, že kniha *Chromý jelen* znovu vychází. Tehdy oslovovala hodně lidí a mám pocit, že i když se doba posunula, tak to platí i teď. Zdá se mi, že jsme našli nástroje na osobní rozvoj, ale neumíme pracovat s duchovním rozvojem. To je téma budoucnosti. A tahle kniha to krásně a jednoduše propojuje. Ano, můžeš to číst jako příběh nebo jako popis indiánských obřadů, ale pro mě je někde mezi tím

obsaženo to nejdůležitější – že prostřednictvím přírody můžeme navázat vztah k něčemu většímu.

Jak ses ke knize dostal Ty?

Když jsem tu knihu někdy v roce 1993 slyšel poprvé, bylo mi osmnáct. Seděli jsme s kamarády v zimě v týpí u ohýnku, u vchodu hromada mokasínů, bot a pohorek, a do toho jsme si četli ten příběh. Bylo to magické, celá atmosféra na mě ohromně zapůsobila. Navíc, i ten samotný výtisk měl patinu – byl to ohmataný samizdat, přepsaný na psacím stroji a svázaný, mnohokrát přepůjčovaný. Vzácná věc.

Jak se Ti spolupracuje s Radkem?

Dobře. Naše komunikace je vyvážená, férová a otevřená. Radek se mnou všechno konzultuje a nad knížkou uvažuje v širších souvislostech. Má zajímavé nápady, např. že kniha bude mít outdoorový

obal, ideální do batohu, do přírody. Cítím, že knížka je u něho v dobrých rukou. Oceňuji, že to celé dotáhl. Není samozřejmé, když mluvčí, spisovatel, překladatel a teď i vydavatel a ilustrátor jsou na sebe opravdu napojeni.

Když Chromý jelen viděl, co se s indiány děje, jak to všechno skomírá, měl vizi, že se to vše, historie, příběhy, obřady, musí zapsat. Věděl, že správného člověka potká. Nemýlil se. Nespěchal. A dočkal se.

Ty míváš vize?

Jednou z nich byl i překlad toho vyprávění. Když jsem jej slyšel, cítil jsem, že chci, aby si jej přečetlo víc lidí. A že ho přeložím. Ale jak, když nemám zkušenosti? Byl to silný, hlasitý a hluboký hlas srdce. Všechno zrálo a šlo si vzájemně naproti. Potkávalo se to.

A tak to mám se všemi svými vizemi. Vždy, když tuším, kam mě srdce volá, jaká je to vize (jakkoli mlhavá), věci se spojují, aby se udála. Jako třeba teď: jsem zároveň ve školství a zároveň zakládám svou terapeutickou praxi. A říkám si: neměl bych se naučit ještě tohle nebo tamto? Ale volá mě to a říká: nečekej, konej.

Jaké jsou podle Tebe paralely této knihy se současností?

Historie se pořád opakuje. Aktuálně se objevují zprávy o podobných kauzách, které jsou určitým druhem cílené, často „tiché“ genocidy. Např. teď má dánská vláda vysvětlit, proč v šedesátých letech nasazovala grónským ženám v plodném věku masivně antikoncepci (nitroděložní tělíška), bohužel bez jejich vědomí a proti jejich vůli. A tak to bylo a je i dnes s indiány, Židy, Tibetany a mnoha dalšími skupinami.

V čem tkvěla síla indiánů? Jak dokázali přežít pokusy o své „předělání“ na bělochy?

Myslím, že šlo o celkový rámec. U nich byl hrozně silný základ, kořeny, tradice, obřady, napojení na přírodu. Velká vnitřní síla, soudržnost v rodině i příslušnost ke kmeni. Když se to přerušilo, ještě dlouho z toho žili, byli vyživeni. Podobně jako Židé; spojovala je víra i určitá sounáležitost k národu, sepětí s předky.

Jak to myslíš?

No, tahle podobnost není náhodná. Myslím, že jsem někde četl, že nacisté se z této části historie

↖ Překladatel knihy – Josef Porsch, Ablákelo

→ Nakladatel – Radek Banýr

inspirovali... Paralely tu nepochybně jsou. I proto je tahle kniha opět aktuální.

V čem Tě zaujal Chromý jelen jako osobnost?

Měl velmi silný osobní příběh, na jehož pozadí se udály důležité „velké dějiny“, které prostě prošly skrz něho. Byl to přirozený člověk. Žil, jak uměl. Neměl sice klasické vzdělání, ale měl přirozenou inteligenci a cit. Byl pozorovatel života. Koukal indiánskýma očima na rychle se měnící svět, na mizející kontury jemu známého způsobu života a také na bělochy. Přemýšlel, vnímal, všímal si, nacházel paralely i rozdíly a dával si věci do souvislosti. Vyvozoval zajímavé závěry, a ty uměl velmi trefně glosovat. Byl nositelem zanikajících duchovních zvyků a tradic. Postupně se z něho stal velmi moudrý, přitom neokázalý muž s darem pohotového humoru. Jeho příběh i poselství nezapadly a díky této knize je předal dalším generacím.

Co se Ti vybaví, když se řekne Chromý jelen?

Chromý jelen s přáteli vylezli na horu Rushmore, na hlavu sochy prezidenta Teddyho Roosevelta, kde poseděli. A udělali obřad. Na místě, které je součástí turistického ruchu, na úplně běžném místě. Ale pro ně je to místo pořád součástí přírody a je posvátné. Pro mne z toho plyne, že věci, které dělám na táboře, mohu lehce přenášet do běžného života (postoj k přírodě, zanechat někde byliny jako poděkování, uvědomování si propojení s přírodou). V tom obraze je oboje – vytváří se duchovní postoj na běžném místě a zároveň se vypráví i humorný příběh. Jinými slovy: Chromý jelen a Richard Erdoes na to jdou i přes humor. Neznám žádnou knihu na duchovní téma takhle pojatou. Oni si umějí udělat legraci i sami ze sebe. Nikdo si na nic nehraje, není to žádný umělý kult. Laskavý humor má kouzelnou moc a představuje velmi dobrý způsob podání. Bourá tabu a pomáhá pojednat o velkých věcech důvěrným a bezpečným způsobem. Boří bariéry a vytváří blízkost. Humor umí vážná témata i hovor odlehčit a způsobuje, že se lidé uvolní, otevřou a jsou víc spolu.

Chromého jelena nejlépe přibližují jeho vlastní slova: „Příroda s námi mluví a my jsme hlší“.

HLAD DUŠE

To, co možná hledáme, je znovu objevit nebo založit nové zvyky a rituály, které přijmeme za vlastní. Poté, co projdou jakýmsi testem přirozenosti, je začneme den po dni praktikovat. Tím může náš život získat další rozměr.

Jako příklad uvádí ženu, která hovořila s motýlem. Ten jí vždycky sedl na rameno a tolik jí toho naporoval. Krásná je také věta: „*Láska je něco, co po sobě můžeš nechat, když zemřeš.*“

Anebo do třetice: „*Svatý muž je ten, kdo pečuje o lidi, o jejich vztahy s duchovním a s přírodou.*“

Kdybys měl vyjádřit jedním slovem, jaký podle Tebe byl Chromý jelen?

Autentický.

Mohl bys říct něco i o Richardovi, který celý příběh zapisoval?

Richard byl v něčem vyděděnec, nezapadal do škatulek, ale mezi indiány se našel. Objevil soulázečnost, pospolitost. Přistupovali k němu bez předpokladů. Našel v nich spřízněnou duši, co hodně slyší na přírodu. Je zajímavé, že k tomu došel až v pozdním věku. Často si říkáme, že to a ono musíme zvládnout rychle, ale některé věci prostě zrají dlouho.

Chromý jelen byl tedy vzorem dokonalosti?

Chromý jelen nebyl jen kladas, to tedy ne. Jak sám říká, medicínman musí zakusit obě strany života. Dělal i závadové věci. Co na něj zbylo, to šel dělat. To je často osud lidí, kteří žijí v nouzi nebo jsou pronásledováni. Změní se jim žebříček hodnot co

→ Chromý jelen se stal známým mezi Lakoty poté, co jejich tradiční kultura a duchovnost prošla obdobím znovuzrození. V roce 1972 vyšla v USA kniha *Lame Deer: Seeker of Visions* (Chromý jelen: Hledač vizí). Foto: www.findagrave.com/memorial/146624635/john-fire/photo

je a co není legální. Jde jim hlavně o přežití. Nikdy se neví, jak se to vyvine. Když si představíš děti, které žijí v nefunkčních rodinách, tak ty něco takového můžeš buď zlomit, nebo naopak posílit.

Chromý jelen má pro mě také vlastnost velkých osobností – nebyl zatrpklý a vybudoval si nadhled. Věděl, že víc už mu vzít nemůžou a jedině, čím mohl čelit, byl vnitřní postoj. Jako Viktor Frankl.

Chromý jelen byla první kniha, kterou jsi překládal?

První a poslední. Říkal jsem si, že by mohla oslovit víc lidí. Víš, pro mě bylo fascinující, že to vyšlo. Překládal jsem ji asi rok. Když něco dělám, tak mě to pohltí a žene mě vize.

Ale přeložit ji bylo pro mne náročné. Jednak ve slohu, aby se neztratil duch knížky, a pak naučit se už to neupravovat dál, když to prohlásíš za hotové.

Umíš si představit, že by s námi Chromý jelen tábořil na Kosáku?

Jo, určitě, myslím, že by se mu to líbilo.

Je někdo z Ligy, kdo Ti ho připomíná? Nějakou ingrediencí?

Asi Tokhatamani svým permanentně dobrým naladěním, nadsázkou a podobným druhem humoru. Ale Chromý jelen byl hluboce duchovní člověk

a současně rebel, tak nevím, kde v Lize bych tuhle kombinaci a v takové hloubce našel.

A co dal Chromý jelen tobě?

Citové pohnutí z krajiny. Krajina ovlivňuje člověka, což můžu potvrdit. Když jsem navštívil Spojené státy, zjistil jsem, že nic takového v Evropě není. Tam má krajina úplně jiný rozměr. To se nedá popsat. Tamní příroda člověka pohltí, úplně jsem zapomněl na sebe.

A co se samotné knihy týče, pro mě už dnes nejsou tolik zajímavé popisované obřady, ale to, co je mezi řádky. To, co je univerzálně lidské. Obecně lidská duchovnost.

Když to řeknu nadneseně, Chromý jelen může pomoci ukojit duchovní hlad?

Ano, to máš pravdu. Lidé mají duchovní hlad. To, co možná hledáme, je zase začít žít nějakou základní duchovnost. Znovu objevit nebo založit nové zvyky a rituály, které přijmeme za vlastní. A poté, co projdou jakýmsi testem přirozenosti, je začneme den po dni praktikovat. Tím může náš život získat další rozměr a my zase hluboké uspokojení. Navzdory všemu lomozu i neklidu venku, kolem nás.

Děkuji vám oběma za rozhovor

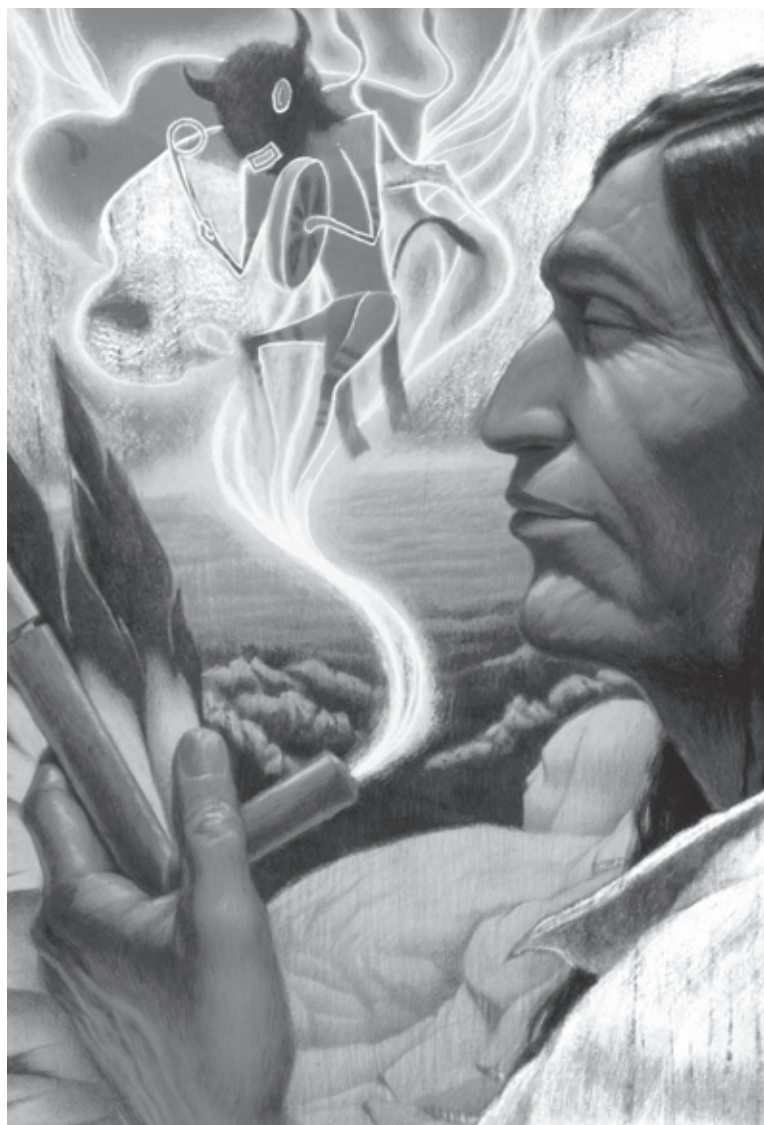
ANOTACE K NOVÉMU VYDÁNÍ

Stále aktuální a inspirativní vyprávění siouxského medicinmana a jeho rozhovory s přítelem Richardem (Richardem Erdoesem, novinářem a spoluautorem knihy) je plná přirozené moudrosti a lidskosti, což znamená, že se čtenář mistry při čtení zasměje, žasne, dozví se zajímavé věci o indiánských obřadech a rituálech a také zažije okamžiky vděčnosti, lítosti i hněvu. Richard Erdoes naslouchá a pečlivě zaznamenává vyprávění Chromého jelena o jeho pestrém a bouřlivém životě ve světě bílých, o tradičních rituálech lakotských indiánů a o jejich pohledu na život a na svět.

Chromý jelen má o čem vyprávět; pracoval jako člen kmenové policie v indiánské rezervaci, kradl auta, pašoval alkohol, živil se malováním reklam, strávil přes rok ve vězení a vylodil se jako americký voják v Normandii. Zároveň se stal i bytostí neobyčejného duchovního založení a získal věhlas a respekt nejen mezi členy svého kmene. Umí poutavě a srozumitelně seznámit čtenáře s tradičním způsobem života indiánů, s jejich rituály, hodnotami, životní symbolikou a současně tento způsob inspirativně konfrontuje s hodnotami dnešní civilizace.

Kniha je doplněna originálními poselstvími Chromého jelena, unikátními dokumentárními fotografiemi, seznamy doporučené literatury a také stručným návodem na výslovnost lakotských výrazů.

(Anotace na knihu Chromý jelen je převzata z FB Květů života. Pozn. red.)

CHROMÝ JELEN

Rozhovor Johna Fire Lane Deera, Chromého jelena, s přítelem a novinářem Richardem Erdoesem

Překladatel:

Josef Porsch, Ablákela

Ilustrace:

Lukáš Junek, Oglé Yamní

Nakladatel:

Radek Banýr

Květy života, edice Oyasín

